

Uloga socijalnog rada u borbi protiv siromaštva u Republici Hrvatskoj

Vuko, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:692768>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Ivana Vuko

ULOGA SOCIJALNOG RADA U BORBI PROTIV
SIROMAŠTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2023

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Ivana Vuko

ULOGA SOCIJALNOG RADA U BORBI PROTIV
SIROMAŠTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: Prof. dr. sc. Olja Družić Ljubotina

Zagreb, 2023

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Siromaštvo	3
2.1. Novo siromaštvo.....	4
2.2. Siromaštvo i socijalna isključenost.....	5
2.3. Siromaštvo u Republici Hrvatskoj.....	6
3. Socijalni rad i siromaštvo	8
3.1. Važnost teme siromaštva u socijalnom radu	9
3.2. Edukacija socijalnih radnika o siromaštvu.....	11
3.3. Odgovor na problem siromaštva u praksi socijalnog rada.....	12
3.3.1. Koncept osnaživanja u radu s osobama koje žive u uvjetima siromaštva	13
3.3.2. Sustav socijalne skrbi i siromaštvo	15
3.3.2.1. Novčane naknade kao odgovor na potrebe osoba koje žive u uvjetima siromaštva	16
3.3.2.2. Socijalno mentorstvo - nova socijalna usluga za osobe u riziku od siromaštva	17
4. Zaključak	20
Popis tablica.....	21
Literatura	22

Uloga socijalnog rada u borbi protiv siromaštva u Republici Hrvatskoj

Sažetak:

Cilj ovog završnog rada je analizirati ulogu socijalnog rada u borbi protiv siromaštva u Republici Hrvatskoj. Postoje različite definicije siromaštva, a multidisciplinarni pristup od velike je važnosti za razumijevanje i rješavanje ovog problema. Socijalni radnici imaju ključnu ulogu u pružanju podrške osobama koje žive u siromaštvu, zaštiti djece i obitelji te promicanju ljudskih prava i socijalne pravde. Izuzetno je važno educirati buduće socijalne radnike o temi siromaštva kako bi što bolje pružali učinkovitu podršku korisnicima. Socijalni radnici pružaju pomoć osobama u siromaštvu kroz različite pristupe, uključujući osnaživanje, kao i pružanje socijalnih usluga i dodjelu naknada, iako je u sustavu socijalne skrbi još uvijek primarni vid podrške osobama koje žive u uvjetima siromaštva putem novčanih naknada. Ipak, uvođenjem socijalnog mentorstva kao prve usluge u sustavu socijalne skrbi koja je namijenjena osobama u riziku od siromaštva otvara se put ka mogućnosti značajnije promjene u radu s tim korisnicima i njihovom izlasku iz kruga siromaštva

Ključne riječi: siromaštvo, socijalni rad, osnaživanje, naknade, usluge, multidisciplinarni pristup

The role of social work in the fight against poverty in the Republic of Croatia

Abstract:

The aim of this final paper is to analyze the role of social work in the fight against poverty in the Republic of Croatia. There are various definitions of poverty, and a multidisciplinary approach is of great importance in understanding and solving this problem. Social workers have a crucial role in providing support to people living in poverty, protecting children and families, and promoting human rights and social justice. It is extremely important to educate future social workers on the topic of poverty in order to better provide effective support to users. Social workers provide assistance to individuals in poverty through a variety of approaches, including empowerment, as well as the provision of social service and financial aid, although financial assistance remains the primary form of support for individuals living in poverty within the social welfare system. However, the introduction of social mentoring as the first service within the social welfare system designed for individuals at risk of poverty paves the way for the possibility of significant change in working with these clients and their exit from the cycle of poverty.

Key words: poverty, social work, empowerment, benefits, services, multidisciplinary approach

Izjava o izvornosti

Ja, Ivana Vuko pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autor/ica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu

Ime i prezime: Ivana Vuko

Datum: 4. 9. 2023.

1. Uvod

U današnjem svijetu, tema siromaštva postaje sveprisutni globalni problem zbog promijenjenog društvenog konteksta, gdje su svi sve više povezani i svjesni globalnih izazova na malom planetu (Zečić, 2012.). Ova sveprisutna pojava predstavlja ozbiljnu prijetnju modernom svijetu, iako su u posljednjih pola stoljeća postignuti značajni napreci u njegovom suzbijanju. Unatoč tome, svake godine dva milijuna ljudi umire od gladi, dok stotine milijuna žive u ekstremnom siromaštvu¹. Prema analizi Eurostata, u Republici Hrvatskoj blizu milijun stanovnika suočava se s izazovima vezanim uz ekonomske resurse, čime se Hrvatska svrstava među europske zemlje s visokim postotkom građana u riziku od siromaštva (Barbarić, 2020.). U suočavanju s tim izazovom, vlasti Republike Hrvatske primarno reagiraju putem sustava socijalne skrbi (Ministarstvo rada i socijalne skrbi Republike Hrvatske, 2001.), a ključni suvremeni princip koji oblikuje trenutnu praksu i teoriju socijalnog rada, igrajući važnu ulogu u suprotstavljanju siromaštvu, jest koncept osnaživanja (Barbarić, 2020.). Usprkos tvrdnji da je siromaštvo jedna od ključnih tema kojom se bavi profesija socijalnog rada (Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.), često se važni aspekti za borbu protiv siromaštva zanemaruju (Družić Ljubotina, 2013.).

Isto tako, važno je napomenuti da u modernom društvu, pojam siromaštva se mijenja i više nije samo nedostatak materijalnih resursa. Sada obuhvaća različite sfere poput socijalnih odnosa, potrošnje, stanovanja, obrazovanja, zdravlja, zaposlenosti, zatim pristupa zdravstvenoj i obrazovnoj skrbi, komunalnim uslugama i socijalnoj zaštiti te nerealiziranih prava u vezi s prirodnim resursima i očuvanjem zdrave okoline (Vilić i Nišić, 2015.). Često je praćeno osjećajem manje vrijednosti, gubitkom nade, izolacijom, strahom i beznadnošću (Barbarić, 2020.).

¹ Marčić, S. (n.d.). "Ispupčenja mladih" kao faktor anticipiranja budućih oružanih sukoba u svijetu

Cilj završnog rada je pružiti dublje razumijevanje uloge socijalnog rada u suočavanju s problemom siromaštva u Republici Hrvatskoj te identificirati ključne aspekte koji doprinose njegovoj učinkovitosti rješavanja ovog sveprisutnog društvenog izazova.

2. Siromaštvo

Postoji više različitih definicija siromaštva koje se međusobno razlikuju, a njihova širina varira. Jednu od užih definicija nude Nolan i Whelan (1996., prema Lister, 2004.) opisujući siromaštvo kao isključenost uzrokovanu nedostatkom resursa. S druge strane, šire definicije uključuju i nematerijalne elemente, kao što su nedostatak izbora i mogućnosti te povreda ljudskog dostojanstva, a prema definiciji Ujedinjenih naroda (Lister, 2004.).

Važno je naglasiti da nesudjelovanje u odlučivanju u životu zajednice predstavlja bitno obilježje negacije ljudskih prava (Bejaković, 2005.). Prema UN-ovoj definiciji, siromaštvo obuhvaća osnovne aspekte kao što su (ne)mogućnost učinkovitog sudjelovanja u društvu, pristup hrani i obuci za obitelj, obrazovanje, zdravstvena skrb, zemlja za uzgoj hrane, zapošljavanje, pristup kreditima, sigurnost, moć, inkluzija pojedinaca, kućanstava i zajednica, čista voda i sanitarije te odsustvo rizika od nasilja (UN, 1998.).

Siromaštvo ima različite manifestacije, od nedostatka osnovnih sredstava za egzistenciju, preko beskućništva i loših životnih uvjeta, do nesigurnog okruženja, društvene diskriminacije i izolacije (Bejaković, 2005.). Očito je da se radi o višedimenzionalnom fenomenu koji obuhvaća ekonomske, političke, socijalne, psihološke i zdravstvene aspekte (Palomar Lever, 2005., Bejaković, 2005., Fitzpatrick i sur., 2004., prema Družić Ljubotina i Ljubotina, 2014.). Ova kompleksnost ima važne posljedice za proučavanje i mjerenje siromaštva, kao i za oblikovanje i provedbu socijalnih politika. Stoga je važno pristupiti rješavanju siromaštva iz multidisciplinarne perspektive (López-Calva i Rodríguez, 2004.).

Bejaković (2005.) naglašava općenitu podjelu siromaštva na dohodovno i nedohodovno. Dohodovno siromaštvo odnosi se na nemogućnost zadovoljavanja osnovnih životnih potreba, uključujući zdravstveno stanje, prehrambene navike i pismenost stanovništva.

S druge strane, nedohodovno siromaštvo obuhvaća druga važna životna obilježja, najčešće vezana uz razinu obrazovanja, zdravlja i slično.

Siromaštvo se najčešće razmatra kroz prizmu aposlutnog i relativnog siromaštva. Apsolutno ili ekstremno siromaštvo opisuje situaciju u kojoj pojedinci nemaju osnovne uvjete za preživljavanje, kao što su nedostatak hrane, čiste vode, adekvatnog stanovanja, dostatne odjeće ili lijekova te se bore za opstanak (Udruga Pragma, 2016.). Ova definicija temelji se na utvrđenoj potrošačkoj košarici prehrambenih proizvoda, stanovanja i odjeće, koja se razlikuje u svakoj državi i mora biti dostatna za pokrivanje minimalnih životnih potreba. Apsolutno siromaštvo može se shvatiti kao „siromaštvo na rubu opstanka“ (Barbarić, 2020.). Relativno siromaštvo označava situaciju u kojoj pojedinci imaju znatno nižu razinu prihoda i standarda života u usporedbi s prosječnom situacijom u zemlji ili regiji u kojoj žive. U Europskoj uniji, definicija siromaštva koristi se u kontekstu socijalne uključenosti (Udruga Pragma, 2016.). Izražava se kao postotak medijalnog ili prosječnog kućanskog dohotka (Bejaković, 2005, prema Barbarić, 2020.). Drugim riječima, relativno siromaštvo može se shvatiti kao „siromaštvo uslijed nejednakosti“ (Barbarić, 2020.).

2.1. Novo siromaštvo

„Novo siromaštvo“ je koncept koji se pojavio u 1980-ima i dalje je kontroverzan i nejasan, s različitim značenjima (Šućur, 2014.). Među glavnim uzrocima novog siromaštva koje navodi Šućur (2014.), Barbarić (2020.) ističe erodiranje sustava socijalne sigurnosti, masovnu nezaposlenost i nestabilnost zaposlenja, financijsku nesigurnost i zaduženost te pojavu ranjivih tipova obitelji. S obzirom na navedeno, novo siromaštvo se može definirati kao stanje u kojem obitelji nisu u mogućnosti održavati dosadašnji životni standard i suočavaju se s novim, nepredvidivim okolnostima. To je povezano s pojmom socijalne isključenosti (Barbarić, 2020.), koji je postao ključni koncept EU-a u 1990-ima, zamjenjujući termin (novog) siromaštva (Abrahamson, 1995., Šućur, 2004., prema Šućur, 2014.).

U Hrvatskoj je moguće identificirati nekoliko oblika novog siromaštva. Prvo, financijska neizvjesnost i zaduženost postaju sveprisutni problem. Dok mnoge obitelji žive iznad definiranog praga siromaštva, često su opterećene dugovima, s kašnjenjima u plaćanju kredita, stanarina i računa. To proizlazi iz visokih očekivanja tijekom tranzicije prema

tržišnoj ekonomiji. Početkom 1980-ih godina, ekonomske krize dovele su do značajnog pada životnog standarda, dok je tranzicija prema demokraciji u 1990-ima potaknula nadu u bolji materijalni život. No, umjesto očekivanog napretka, tranzicija je dovela do porasta nezaposlenosti, nesigurnih zaposlenja i opadanja životnog standarda. Građani su se često okretali životu na kredit, no s vremenom je to često povezano s financijskom nesigurnošću i, u krajnjoj liniji, siromaštvom. Drugo, rastuća nezaposlenost stvara novo siromaštvo, posebno među radno sposobnim osobama koje se suočavaju s niskim naknadama za nezaposlenost ili socijalnom pomoći. Kućanstva u kojima nema zaposlenih osoba postaju sve češća pojava, povećavajući teške materijalne izazove. Mladi na tržištu rada često čekaju na zaposlenje, nemajući pravo na naknade za nezaposlene ili suočavajući se s nesigurnim zaposlenjem kao što su ugovori na određeno ili povremeni rad, što povećava rizik od siromaštva. Treće, novo siromaštvo se ogleda u povećanju dječjeg siromaštva jer roditelji sve više riskiraju gubitak posla ili smanjenje prihoda, što dovodi do većih obrazovnih troškova. Jednoroditeljske obitelji posebno su osjetljive na gubitak zaposlenja, a njihov broj raste u Hrvatskoj. Četvrto, novo siromaštvo se očituje i kroz rast apsolutnog ili dubinskog siromaštva, što uključuje povećanje broja beskućnika, korisnika pučkih kuhinja i osoba s prihodima daleko ispod linije siromaštva, te ljude koji primaju socijalnu pomoć (Šućur, 2014.).

2.2. Siromaštvo i socijalna isključenost

Socijalna isključenost je

proces kojim su određeni pojedinci gurnuti na rub društva i spriječeni od potpunog sudjelovanja zbog svog siromaštva ili nedostatka osnovnih kompetencija i mogućnosti cjeloživotnog učenja, ili kao posljedica diskriminacije. To ih udaljava od mogućnosti zaposlenja, prihoda i obrazovanja te društva i aktivnosti u zajednici. Oni imaju mali pristup moći i tijelima koja donose odluke pa se često osjećaju nemoćnima i nesposobnima preuzeti kontrolu nad odlukama koje utječu na njihov svakodnevni život (Eurostat, 2010.:7).

Sociolozi se razlikuju u pogledu definiranja siromaštva i socijalne isključenosti. Dok Peter Abrahamson (1995., prema Šućur, 2004.) poistovjećuje siromaštvo sa socijalnom isključenošću, većina sociologa smatra da je siromaštvo samo jedan od oblika isključenosti.

Cilj borbe protiv siromaštva obično je preraspodjela resursa, dok se isključenost odnosi na socijalnu integraciju i participaciju. Međutim, naglašava da se pristup socijalne isključenosti usredotočuje na višedimenzionalnost problema te da siromaštvo ne može biti svedeno samo na nedostatak materijalnih resursa. Taj pristup ističe i druge aspekte socijalnih nejednakosti, kao što su socijalna participacija i nematerijalni aspekti životnog standarda.

Važno je napomenuti da se ni isključenost, kao ni siromaštvo, ne mogu apsolutno definirati, jer su ovisni o društvenom kontekstu u kojem se promatraju (Šućur, 2004.).

2.3. Siromaštvo u Republici Hrvatskoj

Sljedeći podatci su prikupljeni putem anketa o dohotku stanovništva, a obuhvaćaju period od 2017. do 2020. godine.

Tablica 2.1.

Stopa rizika od siromaštva prema dobi i spolu

Dobne skupine	2017.			2018.			2019.			2020.		
	ukupno	muški	ženski	ukupno	muški	ženski	ukupno	muški	ženski	ukupno	muški	ženski
Ukupno	20,0	18,9	20,9	19,3	18,1	20,4	18,3	17,2	19,3	18,3	17,0	19,6
0 – 17 g.	21,4	21,6	21,2	19,7	19,9	19,4	17,1	17,6	16,7	16,8	17,3	16,3
18 – 24 g.	17,8	16,7	19,0	16,7	16,7	16,7	14,3	14,6	14,0	12,5	12,0	12,9
25 – 54 g.	15,6	16,3	14,9	14,3	14,6	14,0	12,9	13,6	12,1	12,6	13,3	11,9
55 – 64 g.	20,0	18,6	21,4	21,9	20,4	23,3	20,3	19,2	21,4	20,9	19,2	22,4
65+g.	28,6	24,1	31,7	28,1	23,5	31,3	30,1	24,9	33,6	31,0	25,8	34,6

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2020., 2021.

Anketa je pokazala blago smanjenje stope rizika od siromaštva u Republici Hrvatskoj tijekom razdoblja od 2017. (20,0%) do 2019. godine (18,3%), dok se 2020. godine stopa zadržala nepromijenjena. Ukupno je 720 091 osoba bilo u riziku od siromaštva. Uvidom u podatke, vidljivo je da je udio žena u riziku od siromaštva bio otprilike 2% veći od udjela muškaraca tijekom četiri godine. Skupina osoba od 65 i više godina bila je najrizičnija, s udjelom od 28,6% u 2017. godini, koji je porastao na 31,0% u 2020. godini. S druge strane, zabilježen je

blagi porast stope rizika za osobe u dobi od 55 do 64 godine, od 20,0% na 20,9%. Značajan pad u stopi rizika od siromaštva primijećen je kod djece i mladih. U dobnoj skupini od 0 do 17 godina, stopa se smanjila s 21,4% na 16,8% u razdoblju od 2017. do 2020. godine. Također, osobe u dobi od 18 do 24 godine doživjele su pad sa 17,8% na 12,5%. U razdoblju od 2017. do 2020. godine, u Republici Hrvatskoj je zabilježeno blago smanjenje stope rizika od siromaštva, uz pad stope među djecom i mladima te porast među osobama starijim od 65 godina.

3. Socijalni rad i siromaštvo

Prema Hrvatskoj udruzi socijalnih radnika² socijalni rad predstavlja praktično utemeljenu profesiju i znanstvenu disciplinu koja promiče socijalne promjene i razvoj, socijalnu koheziju, te osnaživanje ljudi za njihovo samostalno i slobodno djelovanje.

Socijalni radnici obavljaju različite uloge kako bi ostvarili osnovne ciljeve svoje profesije: poboljšanje kvalitete života građana, razvoj potencijala pojedinca, obitelji, grupe i zajednica te promicanja ljudskih prava i socijalne pravde. Oni djeluju kao organizatori i pružatelji socijalnih usluga, s posebnim fokusom na zastupanje obespravljenih i diskriminiranih osoba, grupa ili zajednica. Njihova uloga može biti da su voditelji procesa planiranih promjena ili pomagači koji podržavaju korisnike u suočavanju s njihovim izazovima. Tijekom planiranja promjena, surađuju s korisnicima kako bi zajedno odredili ciljeve i usmjerili akcije, umjesto da donose odluke umjesto njih. Socijalni radnici pružaju pomoć osobama koje se bore sa siromaštvom, nezaposlenošću, ovisnostima, psihičkim bolestima i drugim ozbiljnim oboljenjima te pružaju podršku članovima njihovih obitelji. Važnu ulogu imaju u zaštiti djece i obitelji koji se suočavaju s raznim poteškoćama poput stresa, obiteljskog nasilja, narušenih odnosa i izazova u roditeljstvu. Provode cjelovitu procjenu okolnosti korisnika, pružaju mišljenja i preporuke te donose važne odluke koje mogu utjecati na njihov daljnji život.

Socijalni rad ima široku primjenu u svim sferama ljudskog života, uključujući socijalnu skrb, odgoj i obrazovanje, zdravstvo, pravosuđe, lokalnu upravu, civilno društvo, vjerske i humanitarne zajednice i druge djelatnosti. Obično rade u javnim ustanovama, ali sve više se zapošljavaju u organizacijama civilnog društva koje pomažu pojedincima i grupama koji se suočavaju s različitim životnim izazovima. Oni često djeluju u području institucionalne i izvaninstitucionalne zaštite djece i odraslih osoba kojima je zbog nepovoljnih životnih uvjeta, bolesti i nemoći ili izostanka obiteljske podrške potrebno osigurati smještaj u ustanovama socijalne skrbi ili udomiteljskim obiteljima. Njihovo polje rada proširuje se izvan javnih ustanova, te sve više rade u privatnoj praksi kao konzultanti za organizacije, menadžeri u

² https://husr.hr/web/?page_id=304, HUSR

području ljudskih resursa te obiteljski terapeuti i savjetnici. Još jedan od zadataka socijalnih radnika je promicanje i aktivno sudjelovanje u organiziranju zajednice.³ Ipak, najveći broj korisnika s kojima se socijalni radnici susreću u svojoj praksi su osobe koje žive u uvjetima siromaštva, iako je još uvijek prisutan nedovoljan naglasak na ovoj korisničkoj skupini u području profesije socijalnog rada (Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.).

3.1. Važnost teme siromaštva u socijalnom radu

Siromaštvo je jedna od ključnih tema kojom se bave različite profesije društveno - humanističkog usmjerenja, a jedna od profesija koja se najčešće u praksi suočava s izazovima povezanim sa siromaštvom je socijalni rad (Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.).

Socijalni radnici su dugo radili u svakodnevnoj praksi s osobama koje su marginalizirane, isključene iz društva i koje nedostaju sredstava, što je potaklo njihovu zabrinutost za problem siromaštva (IFSW, 2010.).

Ova profesija ima za cilj smanjiti siromaštvo te promicati prava ranjivih i marginaliziranih skupina ljudi što se postiže promovirajući njihovo uključivanje i prihvaćanje unutar društva (IFSW, 2000., prema Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.).

Istraživanja su pokazala da unatoč velikom broju ljudi koji žive u siromaštvu, socijalni rad nije posvetio dovoljno sustavne pozornosti ovom problemu, kako na globalnoj razini, tako i u Hrvatskoj. Postoje različiti razlozi za to, a neki autori ukazuju na nedostatak predmeta o obrazovnim kurikulumima socijalnih radnika koji bi se bavili pristupom siromaštvu iz perspektive socijalnog rada (Davis i Wainwright, 2005., Družić Ljubotina, 2009., Krumer-Nevo, Weiss-Gal i Monnickendam 2009.; sve prema Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.). Osim toga, čini se da mnogi socijalni radnici nisu adekvatno osviješteni o problemu

³ https://husr.hr/web/?page_id=304, HUSR

siromaštva, što također može doprinijeti nedostatku pozornosti koja se posvećuje ovom pitanju (Davis i Wainwright, 2005., prema Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.).

Krumer-Nevo, Weiss-Gal i Monnickendam (2009., prema Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.) analiziraju istraživanja drugih autora koja se bave temom negacije siromaštva u kontekstu prakse socijalnog rada. Oni ističu nekoliko potencijalnih tumačenja ovog fenomena. Prvo, jedan od razloga je tzv. „normalizacija“ siromaštva u socijalnom radu. Naime, s obzirom na to da socijalni radnici svakodnevno rade s osobama koje su u siromaštvu, postoji opasnost da siromaštvo postane uobičajeno i da se ne percipira kao ključan problem. Također, dodjela materijalne pomoći često nije smatrana „pravim“ socijalnim radom, što može doprinijeti zanemarivanju šireg problema siromaštva. Drugi razlog je fokus na razvoju individualnih metoda u praksi socijalnog rada što može udaljiti socijalni rad od suočavanja s temeljnim strukturnim problemima povezanim sa siromaštvom. Treći razlog je podijeljenost stavova među socijalnim radnicima o odgovornosti za siromaštvo. Neki smatraju da to nije njihova odgovornost, drugi da jest, dok treći vjeruju da je siromaštvo neizbježno i da se ne može značajno promijeniti (Becker i McPherson, 1998., prema Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.). Nadalje, ako se u individualnom radu s marginaliziranim korisnicima ne uzimaju u obzir strukturalne nejednakosti, može se dogoditi prebacivanje odgovornosti za promjenu njihove životne situacije na same korisnike (Ajduković, 2008., prema Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.).

3.2. Edukacija socijalnih radnika o siromaštvu

Kako bi se postigle određene promjene u prepoznavanju siromaštva kao ključnog problema koji zahtijeva pažnju u profesionalnom socijalnom radu, neophodno je da profesija poduzme sustavne promjene u svojem pristupu prema osobama koje žive u uvjetima siromaštva, bilo na makro ili mikro razini. Ovaj proces zahtijeva vremenski angažman, no jedan od prvih koraka unutar profesije trebao bi biti osvješćivanje problema siromaštva kroz edukaciju budućih socijalnih radnika (Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.).

Edukacija socijalnih radnika o siromaštvu bi značajno doprinijela borbi protiv istog, jer bi im omogućila dublje razumijevanje tog problema te bi se tako povećala svijest o njegovoj važnosti. Krumer-Nevo, Weiss-Gal i Monnickendam (2009., prema Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.) predstavljaju konceptualni okvir za edukaciju o siromaštvu u programima i studijima socijalnog rada koji obuhvaća četiri ključna područja:

1. Teorijska i empirijska znanja o siromaštvu, uključujući uzroke, posljedice te načine borbe protiv siromaštva na različitim razinama – individualnoj, obiteljskoj, zajedničkoj i političkoj.
2. Razvijanje svijesti o osobnim i kulturnim vrijednostima prema siromaštvu i ljudima koji žive u siromaštvu. Važno je uskladiti osobne stavove s profesionalnim vrijednostima kako bi se osigurao odgovarajući pristup osobama u siromaštvu.
3. Upoznavanje s različitim strategijama i modelima rada s ljudima u siromaštvu, uključujući istraživanje inovativnih modela civilnih udruga. To uključuje zagovaranje prava korisnika, individualno savjetovanje, organiziranje grupnih i zajedničkih projekata te aktivnosti za promjenu politika u korist korisnika.
4. Praktični rad s ljudima u siromaštvu koji kombinira različite razine rada – od individualnog do političkog. Studenti bi trebali razviti vještine za povezivanje mikroraznih praksi (individualno zastupanje, podrška) s makroraznom praksi (društveno zastupanje, organizacija zajednice, socijalna akcija, politika) uz naglasak na partnerstvu i reciprocitetu s ljudima u siromaštvu.

U ovom okviru, socijalni radnici imaju ulogu „saveznika“ koji dijele moć s ljudima u siromaštvu i omogućavaju im aktivnu ulogu u vlastitom unaprjeđenju (Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.).

3.3. Odgovor na problem siromaštva u praksi socijalnog rada

Prema Ajduković (2008.) jedan od elemenata za suzbijanje siromaštva jest promjena društvenih vrijednosti koje se odnose na uzroke siromaštva kao društvene nejednakosti. Osim toga, mnogi drugi znanstvenici (Reeser i Epstein, 1987.; Weiner, 1992.; Zucker i Weiner, 1993., prema Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.) također se slažu o važnosti percepcije siromaštva koja se odražava na konkretne akcije prema siromaštvu i osobe koje u njemu žive. Način na koji socijalni radnici tumače uzroke siromaštva može utjecati na odnos i komunikaciju s korisnicima, što je ključ za kvalitetan rad (Čaćinović Vogriničić i sur., 2007., prema Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.).

Postoje dva ključna pristupa u objašnjenju uzroka siromaštva: individualni i strukturalni. Individualni pristup pripisuje siromaštvo nedostatku sposobnosti, truda, ekonomičnosti, zatim lijenosti i alkoholizmu pojedinca. S druge strane, strukturalni pristup povezuje siromaštvo s nepovoljnim društvenim, političkim, kulturnim i ekonomskim čimbenicima, kao što su nejednakost u raspodjeli bogatstva, eksploatacija ljudi u siromaštvu, neobrazovanost, niski prihodi i nedostatak socijalnih prilika (Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.).

Većina socijalnih radnika i tradicija europskog definiranja problema siromaštva prepoznaje siromaštvo kao strukturalni problem (Morçöl, 1997.; Reuter i sur., 2006.; Družić Ljubotina 2009., prema Družić Ljubotina, 2013.). To znači da uzroci siromaštva uglavnom proizlaze iz gospodarskih i društvenih trendova (Družić Ljubotina, 2013.). Socijalni radnici bi trebali promatrati osobu unutar njenog okruženja (Ajduković, 2008., prema Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.), ali istovremeno trebaju uzeti u obzir posljedice strukturalnih nejednakosti koje utječu na pojedinačnu sposobnost djelovanja (Družić Ljubotina, 2013.).

Bitno je i uključiti sve relevantne dionike, uključujući korisnike, socijalne radnike i kreatore socijalne politike, sa svim njihovim specifičnim znanjima, vještinama i odgovornostima, kako bi se zajedno borili protiv siromaštva, promicali prava osoba koje žive u siromaštvu i zagovarali dostojanstveni pristup u radu s tim korisnicima (Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.).

Postoje tri perspektive percepcije siromaštva:

1. Korisnička perspektiva – kako ljudi u siromaštvu doživljavaju svoj položaj
2. Perspektiva socijalnih radnika i stručnjaka koji rade s ljudima u siromaštvu
3. Perspektiva vladajuće (zakonodavne) strukture.

Upoznavanje siromaštva iz perspektive korisnika, koja uključuje njihovu percepciju vlastitog položaja, može biti osnova za stvaranje preventivnih i intervencijskih mjera na lokalnoj i globalnoj razini (Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.). Međutim, Ajduković (2008.) naglašava da korisnička perspektiva nije dovoljna ako se oslanja samo na angažman samih korisnika te da je važno da socijalni rad i socijalna politika aktivno djeluju u razvoju resursa zajednice koji odgovaraju potrebama korisnika (Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.).

3.3.1. Koncept osnaživanja u radu s osobama koje žive u uvjetima siromaštva

Mnoge diskriminirane osobe i zajednice, uključujući osobe koje žive u siromaštvu, suočavaju se s pitanjima nejednakosti, nepravde i potlačivanja. Za odgovore na pitanja o marginalizaciji i socijalnom raslojavanju, možemo se osloniti na teorije osnaživanja, jer se bave dinamikom diskriminacije i potlačenosti (Kletečki Radović, 2008.).

Oснаživanje se često ističe kao ključan cilj i proces u praksi socijalnog rada kao što su istakli DuBois i Miley, 1996., Gutierrez i Ortega, 1991., Hartman, 1993. i drugi (Kletečki Radović, 2008.). To uključuje i rad sa siromašnim korisnicima, kako je opisano u radu Družić Ljubotina i Kletečki Radović (2011.). Danas, osnaživanje korisnika, bilo pojedinaca, grupa

ili zajednica, čini sastavni dio prakse socijalnog rada, čak i kada primarni fokus nije na problemu diskriminacije (Kletečki Radović, 2008.).

O snaživanje se odnosi na procese kojima pojedinci, grupe ili zajednice stječu moć, autoritet, pristup društvenim resursima i kontrolu nad vlastitim životima. Na ovaj način, postižu sposobnost ostvarivanja osobnih i kolektivnih težnji te ostvaruju važne životne ciljeve (Kletečki Radović, 2008.).

Koncept osnaživanja zagovara da korisnici imaju vlastitu moć i kreativni kapacitet za razvoj ideja i aktivnosti koje će poboljšati njihovu životnu situaciju (Payne, 2005., prema Kletečki Radović, 2008.). To znači da su pojedinci, grupe ili zajednice najbolji izvor informacija o sebi, svojim potrebama i ciljevima. Socijalni radnici trebaju cijeniti korisnikovo znanje o sebi i koristiti ga u pozitivne ishode. To pomaže osobito onima koji su doživjeli potlačivanje i nemaju mogućnost izražavanja svojih želja (Kletečki Radović, 2008.).

O snaživanje u socijalnom radu podrazumijeva odbacivanje koncepta nemoćnosti i naglašava snagu, povjerenje i kapacitete pojedinaca i zajednice. Svaka osoba ima potencijal za pozitivne promjene. Ključ osnaživanja je izgradnja suradničkog odnosa između korisnika i socijalnog radnika, temeljenog na povjerenju i dijeljenju moći. Osnaživanjem jačamo samosvijest i potičemo korisnika da koristi svoje snage i kapacitete za promjene. Moć u odnosu nije samo u rukama stručnjaka, već se dijeli s korisnikom (Zaviršek, Zorn i Videmšek, 2002., prema Kletečki Radović, 2008.). Osnaživanje uključuje prepoznavanje prepreka i pronalaženje načina za njihovo prevladavanje (Payne, 1997., prema Kletečki Radović, 2008.). U konačnici, osnaživanje se temelji na suradničkom odnosu, gdje korisnik postaje aktivan sudionik u procesu, razvijajući svoje potencijale i hrabrost (Kletečki Radović, 2008.).

Proces osnaživanja siromašnih (Friedmann, 1992., prema Hyung Hur, 2006., prema Kletečki Radović, 2008.) sastoji se od dva koraka: prvo, mobiliziranje siromašnih, a zatim transformaciju njihove socijalne moći u političku moć. Prema Friedmannovoj teoriji, ljudi u

potrebi mogu smanjiti svoje siromaštvo aktivirajući sebe za političko sudjelovanje na široj društvenoj razini (Kletečki Radović, 2008.).

Družić Ljubotina i Kletečki Radović (2011.) su uvidom u literaturu (Gutierrez i sur., 2003., Sadan, 2004. i Peterson i sur., 2005.) izdvojile dva temeljna pristupa u osnaživanju korisnika koji žive u siromaštvu. Jedan pristup stavlja u fokus individualno osnaživanje koje se odnosi na osobnu razinu života pojedinca i oslanja se na osobne snage i resurse za suočavanje sa životnim problemima, poteškoćama ili izazovima. Ono uključuje osnaživanje osobne slobode, samopoštovanja, samoodređenje, samoučinkovitosti, kompetencija i osobne odgovornosti pojedinca. Drugi pristup u fokusu ima kolektivno ili društveno osnaživanje. Ono se odnosi na osnaživanje organizacija, zajednica ili društva u cjelini te naglašava važnost kolektivnih procesa i društvene promjene. Također, ono podrazumijeva aktivno sudjelovanje svih dionika u donošenju odluka, podršku među korisnicima, jačanje kapaciteta i resursa grupa (od interpersonalnih odluka do masovnih političkih akcija) te socijalnu odgovornost.

U Republici Hrvatskoj, aktivizam, zagovaranje i prepoznavanje snaga korisnika rijetko se koriste u borbi protiv siromaštva, za razliku od česte prakse pružanja materijalne pomoći korisnicima koji žive u siromaštvu (Družić Ljubotina, 2013.).

3.3.2. Sustav socijalne skrbi i siromaštvo

Socijalni radnici u Zavodu za socijalnu skrb primjenjuju model „ured sve na jednom mjestu“. To znači da unutar jednog ureda u kojem svakodnevno rade s korisnicima koji žive u siromaštvu, imaju zadaću rješavanja o naknadama, pružanja usluga socijalnog i drugog stručnog rada, poticanja na razvijanje samopomoći, pomoći u suzbijanju socijalnih i osobnih problema te uključivanja korisnika u zajednicu. Oni posjeduju specifično iskustvo i perspektivu rada s osobama koje žive u siromaštvu (Ajduković, Matančević i Rimac, 2018., prema Podobnik i Ilijaš, 2020.).

3.3.2.1. Novčane naknade kao odgovor na potrebe osoba koje žive u uvjetima siromaštva

Socijalna pomoć i fenomen siromaštva čvrsto su povezani, a u Hrvatskoj je pravo na socijalnu pomoć regulirano Ustavom i Zakonom o socijalnoj skrbi (Ustav Republike Hrvatske, NN 05/14, čl.58; Zakon o socijalnoj skrbi, NN 171/23., čl.21).

Novčane pomoći mogu se podijeliti na dvije osnovne vrste: naknade opće socijalne pomoći i kategorijalne pomoći. Kategorijalne pomoći su namijenjene specifičnim skupinama ili za zadovoljavanje određenih potreba, dok je opća socijalna pomoć namijenjena osobama koje se ne mogu same brinuti o osnovnim životnim potrebama. Najvažniji novčani programi u borbi protiv siromaštva su zajamčena minimalna naknada i jednokratna naknada. Socijalni radnici u Zavodima za socijalnu skrb igraju ključnu ulogu jer su u svakodnevnom kontaktu s korisnicima ovih programa (Podobnik i Ilijaš, 2020.).

Zajamčena minimalna naknada dodjeljuje se kako bi se podmirile osnovne životne potrebe, a ključni uvjet je da samac ili kućanstvo kojima se naknada dodjeljuje nema vlastita sredstva za podmirenje tih potreba. Također, ne mogu osigurati sredstva ni od obveznika uzdržavanja, prodaje ili najma nekretnine koju ne koristi za stanovanje, prodaje poslovnog prostora ili druge imovine koja nije potrebna za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba (Zakon o socijalnoj skrbi, NN 71/2023., čl.24, st.1).

Zajamčena minimalna naknada je najbolje ciljani program usmjeren na najsiromašnije građane, prema izvješću Svjetske banke iz 2007., (Babić, 2008., prema Podobnik i Ilijaš, 2020.). Financira se iz državnog proračuna i koristi je oko 1,8% stanovništva u Hrvatskoj prema podacima iz 2019. (MDOMSP9, 2019., prema Podobnik i Ilijaš, 2020.).

Visina naknade određuje se sukladno osnovici koju svake godine propisuje Vlada Republike Hrvatske, a za izračun osnovice koriste se statistike Eurostatove službene metodologije za praćenje siromaštva. Prema toj metodologiji, osobe čiji ekvivalentni dohoci su manji od 60%

medijana nacionalnog dohotka, odnosno granice relativne linije siromaštva smatraju se siromašnima (Šućur, 2012., prema Podobnik i Ilijaš, 2020.).

Jednokratna naknada je druga najvažnija novčana naknada u sustavu socijalne skrbi prema broju korisnika, što čini 1,66% stanovništva u Hrvatskoj (MDOMSP, 2019., prema Podobnik i Ilijaš, 2020.). Ova naknada odobrava se samcima ili kućanstvima koja se trenutno suočavaju s materijalnim teškoćama, zbog rođenja ili školovanja djeteta, bolesti ili smrti člana obitelji, elementarne nepogode i sličnih situacija. Ona ima svrhu pružiti podršku u podmiranju osnovnih životnih potreba u navedenim izvanrednim okolnostima (zakon, prema Podobnik i Ilijaš, 2020.). No, činjenica je da u praksi jednokratnu naknadu osobe koriste kako bi podmirile i osnovne životne potrebe. Vrlo često korisnici zajamčene minimalne naknade koriste i jednokratnu naknadu za podmirenje osnovnih životnih potreba.

Ajduković (2008.) ističe nužnost pružanja materijalne pomoći pojedincima u određenim situacijama, ali ističe da je za suzbijanje siromaštva kao društvenog fenomena nužna pravičnija raspodjela resursa društva putem odgovarajućeg poreznog sustava.

Unatoč jasnim definicijama i obuhvatu područja socijalnog rada, u hrvatskom kontekstu socijalni rad s osobama koje žive u siromaštvu često se svodi na isključivo osiguravanje novčane pomoći korisnicima. Međutim, drugi važan aspekt socijalnog rada, koji uključuje zagovaranje prava i osnaživanje osoba koje žive u siromaštvu, često se zanemaruje ili ostaje nedovoljno razvijen (Družić Ljubotina, 2013.).

3.3.2.2. Socijalno mentorstvo - nova socijalna usluga za osobe u riziku od siromaštva

Socijalno mentorstvo kao model rada s radno sposobnim korisnicima novčanih naknada u sustavu socijalne skrbi prvi put se pokušalo provesti u Hrvatskoj 2011. godine, no nije zaživjelo zbog političkih promjena i problema u reformi socijalne skrbi. Kasnije se prepoznala potreba za prilagodbom ovog modela uključivanjem socijalnih mentora iz lokalne

zajednice i suradnjom s karijernim savjetnicima. Ovim pristupom omogućeno je šire djelovanje i podrška korisnicima.

Prema Zakonu o socijalnoj skrbi (Zakon o socijalnoj skrbi, NN 71/23 čl.85, st.1) socijalno mentorstvo se definira kao:

usluga kojom se dugotrajno nezaposlenoj osobi koja je korisnik minimalne zajamčene naknade, djetetu korisnika minimalne zajamčene naknade, osobi s invaliditetom, korisniku kojem prestaje pravo na uslugu smještaja ili organiziranog stanovanja, korisniku koji je žrtva trgovanja ljudima te korisniku nakon izvršenja kazne zatvora pruža stručna pomoć usmjerena jačanju njegovih snaga i sposobnosti za uspješnije rješavanje nepovoljnih životnih prilika i bolju integraciju u zajednicu u kojoj živi.

Nadalje, treba napomenuti da je ista usluga dostupna i drugim osobama koje su u riziku od socijalne isključenosti (Zakon o socijalnoj skrbi, NN 71/23, čl.86, st.1,2 i 3). Socijalno mentorstvo ima za cilj potaknuti pozitivnu promjenu u socijalnom statusu pojedinaca kroz osnaživanje, naglašavajući njihove talente i potencijale kako bi se na koncu zaposlili, obrazovali ili bavili drugim aktivnostima, što će im omogućiti bolju integraciju u njihovu zajednicu (Družić Ljubotina i sur. 2022.). Ono osigurava društveni napredak korisnika, izlazak iz isključenosti i ulazak u uključenost (Vuković, 2019., prema Podobnik i Ilijaš, 2020.).

Dodjela ove usluge ovisi o procjeni stručnog radnika iz Zavoda za socijalnu skrb i ima trajanje od šest do osam mjeseci obuhvaćajući najmanje deset susreta između korisnika i socijalnog mentora (Zakon o socijalnoj skrbi, NN 71/23, čl.85). Sama usluga je dostupna kroz angažiranog stručnog radnika koji može biti zaposlen u Zavodu za socijalnu skrb, domu socijalne skrbi ili drugim ustanovama socijalne skrbi. U slučaju kada se provodi u drugim ustanovama, socijalni radnik iz Zavoda preuzima ulogu voditelja slučaja, koja uključuje povezivanje korisnika sa socijalnim mentorom i nadzor nad cijelim procesom. Socijalni mentor za ovu ulogu mora proći specijaliziranu obuku (Zakon o socijalnoj skrbi, NN 71/23, čl.86, st.1,2 i 3).

Ovaj proces uključuje procjenu potreba, dogovaranje usluga, praćenje napretka i definiranje individualnog plana promjene životne situacije korisnika. Kroz vođenje slučaja, socijalni radnik motivira korisnike za aktivno sudjelovanje u procesu promjene i iskorištavanje dostupnih resursa. Socijalno mentorstvo obuhvaća niz koraka kako bi podržalo korisnike u radnoj aktivaciji i socijalnoj integraciji. Prvi korak uključuje odabir mentora i korisnika koji su u potrebi za podrškom. Nakon toga, mentori prolaze obuku, uspostavlja se inicijalni kontakt, gradi se odnos povjerenja, postavljaju se ciljevi i provode aktivnosti kako bi se postigli ti ciljevi. Na kraju, provodi se evaluacija procesa i završava mentorski odnos.

Unatoč pozitivnim rezultatima, primjena socijalnog mentorstva može biti izazovna u sustavu socijalne skrbi Republike Hrvatske. Razlozi uključuju neučinkovite naknade, slabljenje tržišta rada, niske plaće te administrativno opterećenje socijalnih radnika. Važnost suradnje na lokalnoj razini, informiranosti o lokalnom resursima i proširenje mreže usluga ključni su za uspješnu provedbu socijalnog mentorstva (Podobnik i Ilijaš, 2020.).

4. Zaključak

U ovom završnom radu istraživana je važnost uloge socijalnog rada u borbi protiv siromaštva u Republici Hrvatskoj. Siromaštvo predstavlja kompleksan društven problem s brojnim uzrocima i posljedicama koje značajno utječu na život mnogih građana.

Socijalni radnici djeluju kao most između marginaliziranih skupina i društvenih institucija, osiguravajući da oni dobiju potrebne socijalne usluge i resurse. Njihova uloga u procjeni situacija pojedinaca, izradi personaliziranih planova i praćenju napretka neophodna je za učinkovito prevladavanje siromaštva. Također, socijalni rad u zajednici važan je za osnaživanje lokalnih zajednica i poticanje socijalne inkluzije.

Međutim, suočeni s izazovima poput ograničenih resursa i povećanih zahtjeva, socijalni radnici se često nalaze pred teškoćama u pružanju pomoći svima kojima je potrebno. Stoga je važno da društvo prepozna važnost ulaganja u socijalne programe i osiguranje dovoljnih sredstava kako bi socijalni radnici mogli u potpunosti ostvariti svoj potencijal u borbi protiv siromaštva. Na problem siromaštva se do nedavno u sustavu socijalne skrbi odgovaralo uglavnom novčanim naknadama, što zasigurno nije dovoljno da bi osobe koje žive u uvjetima siromaštva mogle izaći iz kruga siromaštva. No, uvođenjem socijalnog mentorstva kao prve socijalne usluge koja je namijenjena osobama u riziku od siromaštva, otvara se mogućnost u radu socijalnih radnika da se, koristeći svoje profesionalne kompetencije koje prije svega uključuju osnaživanje, značajnije posvete radu s osobama koje žive u uvjetima siromaštva s ciljem njihova izlaska iz kruga siromaštva.

Kroz odlučan angažman u suzbijanju siromaštva, osnaživanju pojedinaca i zajednica te promicanju socijalne pravde, socijalni radnici mogu imati ključnu ulogu u stvaranju značajnih pozitivnih promjena u životima ljudi koji su najviše pogođeni ekonomskim izazovima. Samo zajedničkim naporima svih dionika društva, uz odgovarajuću podršku politika, može se ostvariti značajan napredak u smanjenju siromaštva i izgradnji inkluzivnijeg društva za sve građane Republike Hrvatske.

Popis tablica

1Stopa rizika od siromaštva prema dobi i spolu**Error! Bookmark not defined.**

Literatura

1. Ajduković, M. (2008). Socijalni problemi, socijalni rizici i suvremeni socijalni rad. *Revija za socijalnu politiku*, 15(3), 395-414.
2. Barbarić, Đ. (2020). *Siromaštvo – mrlja na savjesti čovječanstva*. Split: Udruga MoSt
3. Bejaković, P. (2005). Siromaštvo. *Financijska teorija i praksa*, 29(1), 133-136.
4. Družić Ljubotina, O. (2013). Siromaštvo kao izazov za socijalni rad u kontekstu ekonomske krize u Hrvatskoj. *Ljetopis socijalnog rada*, 20(1), 183-200.
5. Družić Ljubotina, O. i Ljubotina, D. (2014). Odnos siromaštva i nekih aspekata psihološke dobrobiti. *Socijalna psihijatrija*, 42(2), 86-101.
6. Družić Ljubotina, O., Karačić, Š., Kletečki Radović, M. i Mužek Bešen, V. (2022). *Socijalno mentorstvo: Vodič za stručnjake Hrvatskog zavoda za socijalni rad*. Zagreb: Hrvatska udruga socijalnih radnika. Družić Ljubotina, O. i Kletečki Radović, M. (2011). Siromaštvo i socijalni rad: koliko je siromaštvo doista »tema« socijalnog rada?. *Ljetopis socijalnog rada*, 18(1), 5-29.
7. Državni zavod za statistiku (2021). *Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2020*. posjećeno 20.7.2023. na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/10019> Eurostat (2010). *Combating poverty and social exclusion. A statistical portrait of the European Union 2010*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
8. Hrvatska udruga socijalnih radnika (n.d.). *Pitanja o socijalnom radu*. Posjećeno 20.7.2023. na mrežnoj stranici: https://husr.hr/web/?page_id=304
9. *Iskorjenjivanje siromaštva i uloga socijalnih radnika* (2010). Nairobi: Međunarodna federacija socijalnih radnika.
10. Kletečki Radović, M. (2008). Teorija osnaživanja u socijalnom radu. *Ljetopis socijalnog rada*, 15(2), 215-242.
11. Lister, R. (2004). *Poverty*. Cambridge: Polity.
12. López-Calva, L. and L. Rodríguez (2004) 'Cada quien habla de la feria...': Características Socioeconómicas de los Hogares y Percepciones sobre la Pobreza y

- la Política Social. Mexico City: Secretaría de Desarrollo Social (Sedesol), Series of research documents
13. Marčić, S. (n.d.). "Ispupčenja mladih" kao faktor anticipiranja budućih oružanih sukoba u svijetu. Posjećeno: 4.9.2023.
 14. Ministarstvo rada i socijalne skrbi Republike (2001). Program borbe protiv siromaštva i isključenosti u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, 8(2), 181-193.
 15. *Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine* (2021). Zagreb: Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike.
 16. Nolan, B. i Whelan, C. T. (1996). *Resources, deprivation, and poverty*. Oxford: University of Oxford.
 17. Podobnik, M. i Ilijaš, A. (2020). Učinkovitost naknada opće socijalne pomoći i uloga centra za socijalnu skrb u borbi protiv siromaštva. *Ljetopis socijalnog rada*, 27(3), 449-479.
 18. *Rezultati ankete o dohotku stanovništva u 2019.* (2020). Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske
 19. *Siromaštvo i nejednakost u EU* (2016). Zagreb: Udruga Pragma.
 20. Šućur, Z. (2004). Socijalna isključenost: pojam, pristupi i operacionalizacija. *Revija za sociologiju*, 35(1-2), 45-60.
 21. Šućur, Z. (2014). Stari i novi siromasi u hrvatskom društvu: empirijski uvid. *Bogoslovska smotra*, 84(3), 577-610.
 22. UN (1998). *United nations definition of poverty*. Posjećeno 20.7.2023. na mrežnoj stranici UN-a:
https://www.learningforjustice.org/sites/default/files/tt_poverty_h1.pdf
 23. Ustav Republike Hrvatske. *Narodne novine*, br.56/1990, 08/1998, 113/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 05/2014.
 24. Vilić, D. i Nišić, V. (2015). Siromaštvo—društvena pojava (i proces) u globalnom društvu.
 25. Zakon o socijalnoj skrbi. *Narodne novine*, br.18/2022, 46/2022, 119/2022, 71/2023.

26. Zebić, B. (2012). Globalna pravednost i siromaštvo u svijetu u interpretaciji Thomasa Poggea. *Obnovljeni život*, 67(4), 511-526.